

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Τεύχος 15
Σεπτέμβριος 2024

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΗΣ 3^{ΗΣ}
ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΟΜΟΤΙΤΛΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Διευθυντής Σύνταξης:

Ομ. Καθηγητής Νέστωρ Ε. Κουράκης

Αρχισυντάκτρια:

Καθηγήτρια Χριστίνα Μ. Ζαραφωνίτου

Επιστημονική Επιτροπή:

Τα μέλη Διοικητικού Συμβουλίου της Ελλην. Εταιρείας Εγκληματολογίας.

Μόνιμοι Συνεργάτες:

Υπ.Δρ. Χριστίνα Τάτση,
Υπ.Δρ. Χαρά Βλαστάρη-Δυοβουνιώτου

Επιμέλεια τρέχοντος τεύχους:

Καθηγήτρια Χριστίνα Μ. Ζαραφωνίτου & Καθηγητής Νέστωρ Ε. Κουράκης

Κλείσιμο Υλης Τεύχους: 20.9.2024

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας, Λυκαβητού 1Γ,
Αθήνα, e-mail: info@hscriminology.gr

Γραφιστική επιμέλεια:
Στέφανος Χουπουρίδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EDITORIAL

Νέστωρ Κουράκης & Χριστίνα Ζαραφωνίτου.....4

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΞ αφορμής της παρουσίασης της 3^{ης} αναθεωρημένης έκδοσης του ομότιτλου βιβλίου της Καθηγήτριας Χριστίνας Ζαραφωνίτου.....6

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Νέστωρ Κουράκης,

Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....6

Γιάννης Πανούσης,

Ομ. Καθηγητής Εγκληματολογίας, ΕΚΠΑ, Επίτιμο Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....8

Ιωάννα Τσίγκανου,

Διευθύντρια Ερευνών Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), Γενική Γραμματέας της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....9

Ανδρέας Λύτρας,

Καθηγητής Κοινωνιολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο.....13

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΗ

Χριστίνα Ζαραφωνίτου,

Καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Ασθεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και Αντιπροέδρος της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....14

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ 3^η ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

+Ομ. Καθηγητής Ιάκωβος Φαρσεδάκης.....17

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης

Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας
Ζαραφωνίτου, Χ. (2023). Εμπειρική Εγκληματολογία, 3^η Έκδοση Αναθεωρημένη. Πρόλογος: Ιάκωβος Φαρσεδάκης. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (ISBN 978-960-654-144-5).....19

Νικόλαος Γ. Δημητράτος**Αναπληρωτής Καθηγητής της Νομικής Σχολής του
Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ)**

Νέστωρ Ε. Κουράκης (2023). *Κοινωνική Δικαιοσύνη και
Αντεγκληματική Πολιτική*

3η έκδοση, 2023 με συνεργασία Συλβάνας Βανέζου, εκδόσεις
Αντ. Ν. Σάκκουλα.....24

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Χαρά Βλαστάρη-Δυοβουνιώτου

Ψυχολόγος-Κοινωνιολόγος, Υπ.Δρ. Παντείου

Πανεπιστημίου.....26

**ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΘΡΩΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΟΥ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ**

Χριστίνα Τάτση

Δικηγόρος, Υπ. Δρ. Εγκληματολογίας.....32

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ

Επιστημονική Ημερίδα με τίτλο «Ο φόβος του Εγκλήματος
και οι Ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις του στο φοιτητικό πληθυσμό» που διοργανώθηκε από το Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας σε συνεργασία με το Εργαστήριο Ασθεακής Εγκληματολογίας (ΕΑστΕ) του Παντείου Πανεπιστημίου. Φλώρινα, 5-6-2024.

Παρουσίαση: **Χαράλαμπος Καραγιαννίδης**, Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., Διδάσκων Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής Π.Δ.Μ.. Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας.....34

**ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ (ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ ΚΑΙ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ)
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΤΙΜΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ**

ΚΑΛΛΙΟΠΗ Δ. ΣΠΙΝΕΛΛΗ

**ΤΕΩΣ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ**

Νέστωρ Κουράκης.....37

Χριστίνα Ζαραφωνίτου.....39

Γιάννης Πανούσης.....40

Ξένη Δημητρίου.....40

Στέλλα Πριόβολου.....41

Γιώργος Νικολόπουλος.....42

Όλγα Θεμελή

Νικόλαος Κουλούρης

Γιώργος Παπανικολάου.....42

Πάρης Ζαγούρας

Μάϊρα Κρανιδιώτη.....43

Διομήδης Σπινέλλης.....44

Νίκος Παρασκευόπουλος.....45

Μαρία Αρχιμανδρίτου.....45

Γεώργιος Γιαννούλης.....46

Ιωάννα Τσίγκανου.....46

Σοφία Βιδάλη.....46

Μαργαρίτα Γασπαρινάτου.....47

ακολουθούν δύο Μέρη – εκείνα του περάσματος στην πράξη και της κοινωνικής αντίδρασης. Στο πρώτο Μέρος παρουσιάζονται, κατά τρόπο κριτικό, οι έρευνες μέτρησης της εγκληματικότητας, καθώς και εκείνες που επιχειρούν να διερευνήσουν την επίδραση των ατομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων, ενώ το δεύτερο Μέρος είναι αφιερωμένο στις σχετικές με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος και τους φορείς του, σε εκείνες που αφορούν τις στάσεις του κοινού, αλλά και στις ποινικές κυρώσεις και στις συνέπειες τους και, τέλος στο κοινό ως παράγοντα διαμόρφωσης και εφαρμογής της Αντεγκληματικής Πολιτικής. Δεν παραλείπει να αναπτύξει και τα σχετικά με το θέμα του φόβου του εγκλήματος, με το οποίο πολλαπλώς έχει ασχοληθεί, διακρινόμενη σε διεθνές επίπεδο, τόσο ερευνητικά, όσο και συγγραφικά. Είναι, εξάλλου γνωστό ότι έχει ιδιαίτερα ασχοληθεί με το αντικείμενο της Αντεγκληματικής Πολιτικής, τόσο με την διδασκαλία της, όσο και με την μετάφραση του σχετικού σπουδαίου συγγράμματος της Mireille Delmas-Marty, που υπήρξε καθηγήτριά της στις μεταπτυχιακές της σπουδές στο Πανεπιστήμιο Paris II.

Από όσα εν συντομία προανέφερα, καθίσταται εμφανής, νομίζω, η σημασία του ανά χείρας συγγράμματος για την ελληνική εγκληματολογική βιβλιογραφία. Καλύπτει, κατά τρόπο αξιοσημείωτο το υπάρχον σχετικό κενό. Πρόκειται για ένα σημαντικό βιβλίο, χρήσιμο σε όλους μας, ιδιαίτερα στους νέους συναδέλφους, οι οποίοι θα βρουν σε αυτό το σωστά δομημένο και πλούσιο κατά το περιεχόμενο του κείμενο, μια πλήρη αναφορά στο συνολικό corpus της -ελληνικής και διεθνούς- εγκληματολογικής έρευνας. Οφείλουμε χάριτας στη συγγραφέα γι' αυτό.

Θέρος 2023

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Χαράλαμπος Μ. Καραγιαννίδης

Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ.,

Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω

Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Εταιρείας

Εγκληματολογίας

Ζαραφωνίτου, Χ. (2023). Εμπειρική Εγκληματολογία (3^η Έκδοση Αναθεωρημένη). Πρόλογος: Ιάκωβος Φαρσεδάκης. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (ISBN 978-960-654-144-5).

Λέξεις - κλειδιά: Εμπειρική Εγκληματολογία, έγκλημα, εγκληματικότητα, εγκληματολογική έρευνα, έρευνες μετρήσεων εγκληματικότητας, έρευνες παραγόντων εγκληματογένεσης, έρευνες σχετικές με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.

Η κύρια αποστολή της επιστήμης της Εγκληματολογίας αλλά και το πρώτιστο έργο του εγκληματολόγου είναι η παραγωγή γνώσης μέσα από την εγκληματολογική έρευνα και η επακόλουθη προώθησή της για την αξιοποίηση της από την Πολιτεία με τη διαμόρφωση της κρατικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου. Η εγκληματολογική έρευνα, κατ' αυτόν τον τρόπο, τίθεται στην υπηρεσία της αντεγκληματικής πολιτικής με στόχο η τελευταία να είναι ορθολογική και αποτελεσματική για την περιστολή της έκτασης του εγκλήματος. Από αυτήν την άποψη η ανάπτυξη της εγχώριας εγκληματολογικής επιστημονικής έρευνας αποτελεί προϋπόθεση *sine qua non* για την ορθή χάραξη και υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης αντεγκληματικής πολιτικής, ενώ τα πορίσματα της, θα μπορούν να αποτελέσουν την πλατφόρμα, αφενός για την αναγκαία εκπαίδευση και επιμόρφωση των προσώπων που υλοποιούν την εγχώρια αντεγκληματική πολιτική και, αφετέρου, για την ορθολογική οργάνωση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου της εγκληματικότητας.

Βιβλίο αναφοράς στην ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία για το θέμα της εγκληματολογικής έρευνας, το οποίο αναδεικνύει εύγλωττα το διττό χαρακτήρα της Εγκληματολογίας, ως θεωρητικής αλλά και εφαρμοσμένης επιστήμης, είναι αναμφισβήτητο η «Εμπειρική Εγκληματολογία» της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας και Διευθύντριας του πρωτοποριακού για τη χώρα μας Εργαστηρίου Ασθεακής Εγκληματολογίας κ. Χριστίνας Ζαραφωνίτου. Η τρίτη αναθεωρημένη έκδοση του συγγράμματός της, το οποίο πρόσφατα κυκλοφόρησε από τη Νομική Βιβλιοθήκη με πρόλογο του αδοκήτως εκλιπόντος Ομότιμου Καθηγητή Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου *Ιακώβου Φαρσεδάκη*, καλύπτει στις περισσότερες από τριακόσιες πενήντα σελίδες της όλα όσα πρέπει να γνωρίζουμε για την εγκληματολογική έρευνα: μέθοδοι και τεχνικές της εγκληματολογικής έρευνας, έρευνες μετρήσεων εγκληματικότητας, έρευνες παραγόντων εγκληματογένεσης, έρευνες σχετικές με τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο και άλλα πολλά και ενδιαφέροντα, διανθισμένα με μεγάλο αριθμό στατιστικών πινάκων και γραφημάτων. Στο σύγγραμμα έχουν επιλεγεί από την συγγραφέα και παρουσιάζονται συστηματοποιημένα και με κριτικό πνεύμα οι αντιπροσωπευτικότερες εγκληματολογικές έρευνες ανά πεδίο

επιστημονικής διερεύνησης, άλλως, όπως η ίδια η συγγραφέας υπογραμμίζει στον επίλογο του βιβλίου της, «*επιλέχθηκαν οι εμπειρικές εκείνες προσεγγίσεις που είναι αντιπροσωπευτικές των σημαντικότερων τομέων επιστημονικής έρευνας. Οι τομείς αυτοί προσδιορίστηκαν, επιχειρησιακά, με γνώμονα την ένταξή τους στα δύο γνωστά θεωρητικά ρεύματα της Εγκληματολογίας του περάσματος στην πράξη και της κοινωνικής αντίδρασης*» (σελ. 319).

Πρόκειται για την τρίτη αναθεωρημένη έκδοση του βιβλίου, το οποίο αποτελεί στην ουσία το μοναδικό στην ελληνική εγκληματολογική βιβλιογραφία σύγγραμμα με αντικείμενο την Εμπειρική Εγκληματολογία. Περαιτέρω, το σύγγραμμα αποτελεί το διδακτικό εγχειρίδιο των φοιτητών στο ομώνυμο μάθημα, το οποίο διδάσκεται από την ίδια εδώ και τριάντα συναπτά έτη στο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου (Τομέας Εγκληματολογίας), με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ανάπτυξη της επιστήμης της Εγκληματολογίας στη χώρα μας. Σε ό,τι αφορά την σπουδαιότητα διενέργειας ερευνών αλλά και την αδήριτη ανάγκη προώθησης και στήριξης της εγκληματολογικής έρευνας, αρκεί να παρατεθούν όσα εύστοχα σημειώνει ο αείμνηστος Καθηγητής Φαρσεδάκης: «*Η σημασία της εμπειρικής έρευνας δεν χρειάζεται, άλλωστε να εξαρθεί. Είναι γνωστό πως τα πορίσματά της αποτελούν τη λυδία λίθο της ισχύος ή μη οποιασδήποτε θεωρίας. Όσο σπουδαία και αν εμφανίζεται μια θεωρία, αν δεν επιρρωνύεται από τα ευρήματα της επιστημονικής εμπειρικής έρευνας, δεν μπορεί να καταταγεί στις επιστημονικές θεωρίες. Μόνο στην ιστορία των ιδεών αξίζει να αναφέρεται*» (σελ. ix-x).

Το παρουσιαζόμενο σύγγραμμα διαρθρώνεται σε δύο κύρια μέρη, ένα εισαγωγικό κεφάλαιο και τον επίλογο. Όπως σημειώνει η συγγραφέας στην εισαγωγή του βιβλίου, «*η κατανομή της ύλης ακολουθεί το διττό σχήμα, το οποίο απορρέει από την κρατούσα επιστημονική διάκριση στην Εγκληματολογία. Έτσι, οι επιστημονικές έρευνες κατατάσσονται σε δύο μέρη, ανάλογα με το γενικότερο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται: στο πέρασμα στην πράξη και στην κοινωνική αντίδραση, ενώ το εισαγωγικό κεφάλαιο αφιερώνεται στις μεθόδους και τεχνικές των εγκληματολογικών ερευνών*» (σελ. 4).

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο του συγγράμματος αναπτύσ-

σονται οι μέθοδοι και οι τεχνικές της εγκληματολογικής έρευνας (σελ. 5-26). Ειδικότερα παρουσιάζονται, σύμφωνα με την κατάταξη του J. Pinatel¹, τόσο οι επιμέρους τύποι ερευνών με κριτήρια τη φύση της έρευνας (πολυεπιστημονική και διεπιστημονική έρευνα), τον τομέα της έρευνας (βασική και εφαρμοσμένη), τη διάρκεια της (βραχύχρονη και μακρόχρονη) και το χαρακτήρα της (περιγραφική και πειραματική έρευνα), όσο και οι μέθοδοι και οι τεχνικές της εγκληματολογικής έρευνας, δηλαδή η παρατήρηση, η αναλυτική επαγωγή, η τυπολογική ανάλυση της εγκληματικότητας, η μελέτη των ηλικιακών σειρών και οι συνδυασμένες μέθοδοι εγκληματολογικής έρευνας, οι οποίες βασίζονται σε έναν συνδυασμό τεχνικών. Ιδιαίτερη δε αναφορά γίνεται στα επίπεδα εγκληματολογικής ανάλυσης του ερευνητικού αντικείμενου (μικρο-επίπεδο, μεσο-επίπεδο και μακρο-επίπεδο), αλλά και στα ιδιαίτερος κρίσιμα θέματα της διασφάλισης των κανόνων ηθικής και δεοντολογίας κατά τη διενέργεια εγκληματολογικής έρευνας και την εναρμόνιση της διαδικασίας της κατά την κείμενη νομοθεσία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η εξαντλητική παρουσίαση των επιμέρους τύπων ερευνών αλλά και των μεθόδων και τεχνικών συνοδεύεται από την παράθεση πληθώρας χρήσιμων για τον αναγνώστη παραδειγμάτων και δη των αντιπροσωπευτικότερων αλλά και πρωτοποριακών για την εποχή τους εγκληματολογικών ερευνών για κάθε τύπο ή μέθοδο και τεχνική, οι οποίες έχουν προσφέρει διαχρονικά αξιόλογα επιστημονικά πορίσματα.

Το πρώτο μέρος του συγγράμματος (σελ. 27-183) αναφέρεται στις έρευνες που εξετάζουν το πέρασμα στην πράξη («Εγκληματολογία του περάσματος στην πράξη», *passage à l'acte*) και αποτελείται από δύο επιμέρους κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο προσεγγίζονται οι έρευνες μετρήσεων της εγκληματικότητας, από τις οποίες κατά κύριο λόγο «απορρέουν βασικές ερευνητικές υποθέσεις σχετικά με τις γεωγραφικές και χρονολογικές διακυμάνσεις της εγκληματικότητας» (σελ. 28).

Ειδικότερα, εκτίθενται λεπτομερώς όλα τα μεθοδολογικά εργαλεία των ερευνών μετρήσεως εγκληματικότητας: οι στατιστικές με τις επιμέρους τους διακρίσεις, οι οποίες αποτελούν το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο των ερευνών μετρήσεων εγκληματικότητας, οι έρευνες θυματοποίησης και οι έρευνες (αυτό)ομολογούμενης ενοχής. Εν συνεχεία, αναδεικνύεται η ιδιαίτερα σημαντική για την επιστήμη της Εγκληματολογίας ερευνητική περίπτωση της μελέτης τόσο των χρονολογικών όσο και των γεωγραφικών διακυμάνσεων της εμφανούς εγκληματικότητας, με τη χρήση των τεχνικών χαρτογράφησης (χάρτες σημείων, χάρτες περιοχών και χάρτες περιγραμμάτων) και του γεωγραφικού *profiling*, οι οποίες αφορούν σε τρία επίπεδα ανάλυσης (μακροπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη). Χάρη σε αυτές τις έρευνες -μεταξύ κι άλλων- αφενός αναδείχθηκε η αύξηση της εγκληματικότητας σε διεθνές επίπεδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αφετέρου η θετική σχέση μεταξύ της εγκληματικότητας και του μεγέθους οικισμού, αλλά και η συγκέντρωση του εγκλήματος σε αστικές περιοχές. Τέλος, όπως αναφέρθηκε και για το εισαγωγικό κεφάλαιο, στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται και οι αντιπροσωπευτικότερες εγκληματολογικές έρευνες για κάθε εξεταζόμενο θέμα. Συμπεριλαμβάνονται, επίσης, οι σχετικές με τη χώρα μας έρευνες σε διεθνές, ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο, με ιδιαίτερη εστίαση στις έρευνες διακύμανσης της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, τόσο κατά την περίοδο της οικονομικής (2009-2019), όσο και της υγειονομικής κρίσης με την επελθούσα παγκόσμια πανδημία του Covid-19 (2020-2021). Στο δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου μέρους αναλύονται εκτενώς οι έρευνες των παραγόντων εγκληματογένεσης, ατομικών και κοινωνικών. Πιο συγκεκριμένα, οι έρευνες των ατομικών παραγόντων περιλαμβάνουν τους βιολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, το ρόλο του φύλου αλλά και της ηλικίας, ενώ οι έρευνες των κοινωνικών παραγόντων περιλαμβάνει οικονομικούς, πολιτισμικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες εγκληματογένεσης. Στις έρευνες των βιολογικών παραγόντων, παρουσιάζονται εκείνες οι οποίες εστιάζουν στο ρόλο της κληρονομικότητας (έρευνες χρωμοσωμάτων, έρευνες διδύμων και έρευνες υιοθεσιών) και των εγκεφαλικών δυσλειτουργιών, στα πλαίσια της καλούμενης «Νευροεγκληματολογίας». Στις έρευνες των

¹ Pinatel, J. "Le recherché scientifique en criminologie au point de vue international et comparative" στο *L' équipement en Criminologie*, Actes du XIVe Cours International de Criminologie, Masson & Cie, Paris, 1965, σελ. 145-160.

ψυχολογικών παραγόντων, παρουσιάζονται αυτές που εστιάζουν στις ψυχικές διαταραχές, όσες κατευθύνονται προς τη θεμελίωση συσχετίσεων μεταξύ εγκληματικότητας και ορισμένων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του ατόμου ή το ρόλο του δείκτη ευφυΐας (I.Q.). Ο ρόλος του φύλου και της ηλικίας αποτελεί προσφιλές για την επιστήμη της Εγκληματολογίας θέμα με αποτέλεσμα οι σχετικές εμπειρικές διερευνήσεις να καλύπτουν διαχρονικά μεγάλο μέρος της ερευνητικής εργασίας των εγκληματολόγων, ενώ και οι κυριότερες εκφάνσεις της οποίας παρουσιάζονται ευσύνοπτα και περιεκτικά στο σύγγραμμα. Ακολούθως, γίνεται λόγος για τις σημαντικότερες έρευνες των κοινωνικών παραγόντων της εγκληματογένεσης, οι οποίες ταξινομούνται σε ευρύτερες κατηγορίες: [α] *οικονομικοί παράγοντες*, τόσο σε γενικό όσο και σε ατομικό επίπεδο και ειδικότερα ο ρόλος της γενικής οικονομικής κατάστασης, η γεωγραφική κατανομή της εγκληματικότητας σε σχέση με το οικονομικό επίπεδο, η ατομική οικονομική κατάσταση, και το έγκλημα του «λευκού περιλαίμιου», [β] *πολιτικοί παράγοντες*, με ιδιαίτερη αναφορά στις νεανικές συμμορίες, στη βίαιη υποκουλτούρα και στο ρόλο της οικογένειας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην εγκληματογένεση, και [γ] *περιβαλλοντικοί παράγοντες*, με ιδιαίτερη αναφορά στις οικολογικές εμπειρικές προσεγγίσεις και τις έρευνες που εξετάζουν το φαινόμενο της αστικοποίησης σε σχέση με τα εγκλήματα βίας.

Το δεύτερο μέρος του συγγράμματος (σελ. 185-318) αναφέρεται στις έρευνες που εξετάζουν την κοινωνική αντίδραση απέναντι στο έγκλημα («Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης») και αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο βρίσκονται οι σχετικές με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος έρευνες (αστυνομία, εισαγγελική αρχή και ποινικά δικαστήρια), τα στάδια απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και τους παράγοντες που υπεισέρχονται στη λήψη των αποφάσεων. Στο δεύτερο κεφάλαιο οι έρευνες, οι οποίες ασχολούνται και αξιολογούν την αποτελεσματικότητα και τις συνέπειες της ποινής, καθώς και τις στιγματιστικές διαδικασίες που απορρέουν από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, ενώ το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται σε εκείνες τις έρευνες που ενδιαφέρονται για το κοινό ως παράγοντα διαμόρφωσης της αντεγκληματικής πολιτικής, και δη τις στάσεις

αυτού και στις άτυπες κοινωνικές αντιδράσεις (φόβος του εγκλήματος, τιμωρητικότητα). Στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους ειδικότερα αναπτύσσονται: [α] οι σχετικές με την αστυνομία εγκληματολογικές έρευνες (έρευνες εκτιμητικές της αποτελεσματικότητάς της και έρευνες στάσεων και σχέσης κοινού με την αστυνομία), οι οποίες αποτελούν και το πρώτο φίλτρο στο εσωτερικό του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, [β] οι σχετικές με τη λειτουργία της εισαγγελικής αρχής, που συνιστούν το επόμενο στάδιο φιλτραρίσματος, [γ] οι σχετικές με τη λειτουργία των ποινικών δικαστηρίων, το τελευταίο δηλαδή φίλτρο στο εσωτερικό του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης (έρευνες σταδίων, νομικά και 'εξωνομικά' κριτήρια ποινικής αντιμετώπισης και [δ] οι έρευνες που καταγράφουν τις στάσεις του κοινού απέναντι στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης. Στο δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους γίνεται ανάπτυξη των σχετικών με το σκοπό, τις λειτουργίες και την αποτελεσματικότητα των ποινικών κυρώσεων έρευνες (εκτιμητικές έρευνες, έρευνες για το ρόλο της φυλακής στο φαινόμενο της υποτροπής) και τις σχετιζόμενες με τις στιγματιστικές συνέπειες της ποινής. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους, αναπτύσσονται οι έρευνες που ασχολούνται με το κοινό ως παράγοντα διαμόρφωσης της αντεγκληματικής πολιτικής. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου του φόβου του εγκλήματος, θεματική με την οποία η συγγραφέας έχει ασχοληθεί κατ' επανάληψη, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο². Στο παρουσιαζόμενο σύγγραμμα αναλύονται οι εξηγητικοί παράγοντες του φαινομένου στη βάση εμπειρικών ερευνών τόσο σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και σε εθνικό, στο πλαίσιο ερευνητικών έργων που υλοποιήθηκαν από το Εργαστήριο Ασθεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου,

² Πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της Νομικής Βιβλιοθήκης το βιβλίο «Ο Φόβος του Εγκλήματος» **Ανάλεκτα** (2023) το οποίο περιέχει μερικές από τις αντιπροσωπευτικές μελέτες της συγγραφέως με θέμα τον φόβο του εγκλήματος, οι οποίες έχουν παρουσιαστεί σε διεθνή fora και έχουν δημοσιευθεί σε έγκριτα επιστημονικά βιβλία και περιοδικά. Το βιβλίο προλογίζει ο Ομότιμος Καθηγητής Εγκληματολογίας Γιάννης Πανούσης.

το οποίο με πρωτοβουλία της συγγραφέως έχει ιδρυθεί και διευθύνεται, άλλωστε, από την ίδια από το 2015 μέχρι σήμερα³. Περαιτέρω, αναπτύσσεται ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στο φαινόμενο του φόβου του εγκλήματος, ο οποίος έχει κατ' επανάληψη αποτελέσει αντικείμενο αυτοτελών εγκληματολογικών ερευνών και παρουσιάζονται οι επιχειρούμενες μέχρι σήμερα θεωρητικές προσεγγίσεις (προσέγγιση των αποτελεσμάτων, προσέγγιση της κυρίαρχης ιδεολογίας και θεσμική προσέγγιση). Συνακόλουθα, παρουσιάζεται μέσα από εμπειρικές διερευνήσεις η διαμόρφωση τιμωρητικών στάσεων σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο ως αποτέλεσμα της συνδεόμενης με το έγκλημα ανασφάλειας. Κλείνοντας, αναδεικνύονται οι παράγοντες της μη καταγγελίας των αξιόποινων πράξεων από τα θύματα, όπως αυτοί προέκυψαν από την εμπειρική διερεύνηση της αιτιολόγησης της απόφασης των θυμάτων σχετικά με την καταγγελία ή όχι της αξιόποινης πράξης εις βάρος τους, και πάλι σε διεθνές, ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο.

Εν κατακλείδι, ο σύντομος αλλά και περιεκτικός επίλογος ατενίζει το μέλλον της Εγκληματολογίας, το οποίο σύμφωνα με τη συγγραφέα είναι ελπιδοφόρο: «Σήμερα η Εγκληματολογία χαράσσει νέες προοπτικές, αξιοποιώντας τα μέχρι τώρα σφάλματα και τις κατακτήσεις της. Οι προοπτικές αυτές τείνουν προς την άμβλυση των έως τώρα επιστημολογικών συγκρούσεων μέσα από την κατασκευή νέων συνθετικών 'παραδειγμάτων' και την επιθυμία για θεμελίωση στρατηγικών βασισμένων περισσότερο στη σύνθεση παρά στη σύγκρουση. Στο πλαίσιο αυτό η Εμπειρική Εγκληματολογία διευρύνει τους ορίζοντες της προς νέα ερευνητικά πεδία και επανεξετάζει τα θεμελιώδη ζητήματά της μέσα από νέους προβληματισμούς» (σελ. 319).

Συμπερασματικά, η «Εμπειρική Εγκληματολογία» αποτελεί προϊόν μεγάλου ερευνητικού μόχθου, με την ολοκλήρωση μάλιστα της ανάγνωσής της αντιλαμβανόμαστε

στο ακέραιο ότι το παρουσιαζόμενο έργο διακρίνεται για την ακρίβεια, την συστηματικότητα και τη μεθοδικότητα του. Δέον όπως τονισθεί ότι στα κύρια επιστημονικά ενδιαφέροντα της συγγραφέως συγκαταλέγονται η εμπειρική εγκληματολογία, η αστακή εγκληματικότητα και η χαρτογράφηση της, οι έρευνες θυματοποίησης, ο φόβος του εγκλήματος και η ανασφάλεια, η τιμωρητικότητα και -φυσικά- η αντεγκληματική πολιτική, με έμφαση στη συμμετοχική της μορφή. Κι όλα αυτά όχι μόνον σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά και σε πρακτικό, δεδομένου ότι η ίδια έχει εκπονήσει πληθώρα πρωτοποριακών ερευνητικών προγραμμάτων για τη χώρα μας⁴.

Περαιτέρω, το περιεχόμενο του συγγράμματος ενισχύεται και τεκμηριώνεται αφενός από μια πλούσια ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αφετέρου από πλήθος ιδιαιτέρως βοηθητικών για τον αναγνώστη γραφημάτων και πινάκων. Αποτελεί συνολικά, ένα όχι μόνο χρήσιμο αλλά ένα άκρως αναγκαίο εφόδιο για όλους όσους ασχολούνται με την εγκληματολογική έρευνα, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό πλαίσιο, παρέχοντας όλες εκείνες τις γνώσεις που αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την εγκληματολογική ερευνητική δημιουργία. Η τρίτη αυτή αναθεωρημένη έκδοση δύναται να ικανοποιήσει, με την πληρότητα της τεκμηρίωσής της, όπως αποτυπώνεται στις τριάντα συνολικά σελίδες ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, κάθε απαιτητικό εγκληματολόγο ερευνητή αλλά και μελετητή. Αναμφισβήτητα (και) το έργο αυτό της Καθηγήτριας κ. Χριστίνας Ζαραφωνίτου αποτελεί σημαντικότερη συμβολή στο χώρο της εμπειρικής διερεύνησης του εγκλήματος και των στοιχείων που το συν-αποτελούν.

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 2024

³ Το **Εργαστήριο Ασστακής Εγκληματολογίας (ΕΑστΕ)** ιδρύθηκε στον Τομέα Εγκληματολογίας του Τμήματος Κοινωνιολογίας της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου (ΦΕΚ 2978/31-12-2015, τ. Β') και καλύπτει τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες στα γνωστικά αντικείμενα της επιστήμης της Εγκληματολογίας και πιο συγκεκριμένα των αστακών εγκληματικών φαινομένων [easte.panteion.gr].

⁴ Μόλις την τελευταία τριετία ολοκληρώθηκαν με επιτυχία υπό την επιστημονική της ευθύνη σημαντικά διακρατικά και εθνικά ερευνητικά projects, μεταξύ των οποίων τα: *"Spatial aspects of Crime and insecurity in the era of economic crisis: Trends, dimensions and correlations – Urban Crime"* (2020-2022), *"A Holistic Urban Security Governance Framework for Monitoring, Assessing and Forecasting the Efficiency, Sustainability and Resilience of Piraeus - Be Secure Feel Secure"* (2020-2023), *"Innovative Approach to Urban Security – IcARUS"* (2020-2024) και *"PROBATIONET: A flexible, multidisciplinary and transnational VET model for the PROBATION services and practitioners"* (2022-2023).

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας
Λυκαβητού 1γ
e-mail: info@hscriminology.gr